

IV. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA COSTACHE ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI

Potrivit art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale [...] de către [o] instanță [...], care va hotărî [...] asupra [...] drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]”

La originea cauzei se află cererea nr. 30.474/03 îndreptată împotriva României, prin care patru resortisanți români, domnii Ion Costache și Ștefan Costache și doamnele Otilia Costache și Anghelina Costache („reclamanții“), au sesizat Curtea la 28 august 2003, în temeiul articolului 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Primul reclamant a decedat la 30 ianuarie 2009. Doamna Floarea Costache, văduva și moștenitoarea sa, și-a exprimat dorința de a continua procedura în numele său.

Doamna Anghelina Costache, respectiv domnul Costache Ștefan și doamna Otilia Costache au decedat la date nespecificate, înainte de 2015. Niciunul dintre moștenitorii acestor trei reclamanți nu și-a exprimat dorința de a continua procedura în numele lor.

La 8 martie 2010, cererea a fost comunicată Guvernului.

În fapt, la o dată neprecizată, în cursul anului 1995, reclamanții au introdus o acțiune în justiție împotriva Consiliului General al Municipiului București și a Consiliului Local al Sectorului 6 prin care solicitau reconstituirea dreptului de proprietate asupra unui teren cu o suprafață de 1761 mp, situat pe strada Valea Lungă nr. 37-39, sectorul 6, București.

Printr-o decizie din 9 aprilie 1998, Tribunalul București, ca instanță de fond, a admis acțiunea reclamanților. Părțile nu au formulat cale de atac împotriva deciziei și, în consecință, aceasta a rămas definitivă.

La 27 ianuarie 1999, Primăria Municipiului București, prin primarul general, invocând, printre

altele, art. 322 alin. (5) din Codul de procedură civilă (Cpc), a introdus o cale extraordinară de atac împotriva reclamanților, solicitând revizuirea hotărârii definitive din 9 aprilie 1998 și susținând că se descoperise un nou înscris cu privire la terenul revendicat de reclamanți. Aceasta a făcut trimitere la un raport întocmit la 29 decembrie 1998 de Administrația Piețelor Sectorul 6 București, în care se stipula că terenul revendicat de reclamanți era ocupat de o piață.

Printr-o decizie din 24 septembrie 1999, Tribunalul București a admis acțiunea formulată de Primăria Municipiului București, prin primarul general, motivând că înscrisul nu existase la dosar în cursul judecății în primă instanță și că acesta arăta că terenul revendicat de reclamanți era ocupat de o piață.

Printr-o decizie din 29 ianuarie 2002, Curtea de Apel București a admis apelul reclamanților, motivând că înscrisul invocat de Primăria Municipiului București, prin primarul general, era un înscris care nu respecta cerințele prevăzute la art. 322 alin. (5) din CPC, întrucât acesta nu a existat la data pronunțării deciziei definitive din 9 aprilie 1998. În plus, instanța de apel a constatat că, fără un motiv obiectiv, autoritățile naționale nu ridicaseră în fața instanței de fond, în cursul judecății în primă instanță, problema situației juridice a terenului și ar fi putut recupera investiția făcută pe terenul revendicat de reclamanți prin introducerea unei acțiuni separate împotriva acestora, având ca obiect recuperarea contravalorii.

Printr-o decizie definitivă din 14 ianuarie 2003, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul declarat de Primăria Municipiului București, prin primarul general, motivând că, deși înscrisul nu existase în cursul procesului care se finalizase prin pronunțarea hotărârii definitive din 9 aprilie 1998, acesta a vizat o situație preexistentă. În plus, instanța a concluzionat că dispozițiile art. 322

alin. (5) din CPC trebuiau interpretate ca făcând referire la înscrisuri folosite de către una dintre părți pentru a demonstra, în lumina unor elemente de probă noi, fapte care, în general, nu au fost cunoscute de instanța care pronunțase hotărârea care face obiectul revizuirii. În lumina celor de mai sus, instanța supremă a reținut că noțiunea „înscris“ trebuia interpretată în mod restrictiv. În cele din urmă, a considerat lipsit de relevanță faptul că înscrisul invocat de partea care solicita revizuirea fusese obținut ca urmare a verificărilor în cuprinsul altor înscrisuri care existau la momentul pronunțării hotărârii din 9 aprilie 1998 și care atestau aceleași fapte, dar care nu fuseseră prezentate instanței care pronunțase hotărârea respectivă.

La 12 februarie 2002, reclamantii au depus o cerere în temeiul Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989; aceștia au solicitat restituirea în natură a terenului cu o suprafață de 1,761 mp. Din dosarul cauzei rezultă că, în 2010, cererea era încă pendinte în fața autorităților administrative, în măsura în care era necesar să fie depuse documente suplimentare.

În drept, Curtea constată că domnul Ștefan Costache și doamnele Otilia Costache și Anghelina Costache au decedat după depunerea cererilor lor (a se vedea supra, pct. 3). Nicio persoană nu și-a exprimat dorința de a le susține pretențiile în ceea ce privește prezenta cerere.

Având în vedere cele ce precedă și în măsura în care nu există împrejurări speciale în ceea ce privește respectarea drepturilor omului, astfel cum sunt definite în Convenție și protocoalele sale, care să impună continuarea examinării capetelor de cerere formulate de acești reclamantți, Curtea hotărăște să radieze de pe rolul său cererea formulată de domnul Ștefan Costache și de doamnele Otilia Costache și Anghelina Costache, în conformitate cu art. 37 § 1 lit. (a) din Convenție.

Curtea observă în continuare că primul reclamant, domnul Ion Costache, a decedat la 30 ianuarie 2009 și că soția și moștenitoarea sa, doamna Floarea Costache, și-a exprimat dorința de a continua procedura în numele său (supra, pct. 2).

Curtea permite în mod normal rudei apropiate să continue o procedură, cu condiția ca aceasta să aibă un interes legitim, atunci când reclamantul

inițial a decedat după depunerea cererii în fața Curții [a se vedea Malhous împotriva Republicii Cehe (dec.) (MC), nr. 33.071/96, CEDO 2000-XII, Larionovs și Tess împotriva Letoniei (dec.), nr. 45.520/04 și 19.363/05, pct. 172, 25 noiembrie 2014 și Paposhvili împotriva Belgiei (MC), nr. 41.738/10, pct. 126, CEDO 2016]. Având în vedere obiectul cererii și toate probele de care dispune, Curtea consideră că soția primului reclamant are un interes legitim pentru continuarea procedurii și, prin urmare, are calitatea procesuală activă necesară în temeiul art. 34 din Convenție [a se vedea, de exemplu, Carrella împotriva Italiei, nr. 33.955/07, pct. 48-51, 9 septembrie 2014, și Murray împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 10.511/10, pct. 79, CEDO 2016].

Din motive practice, domnul Ion Costache va continua să fie numit „primul reclamant“ în prezenta hotărâre, deși doamna Floarea Costache va fi considerată ca atare.

Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție :primul reclamant s-a plâns că, prin anularea hotărârii definitive din 9 aprilie 1998, i s-a încălcat dreptul la un proces echitabil. Acesta a invocat art. 6 § 1 din Convenție.

În ceea ce privește admisibilitate: curtea observă că acest capăt de cerere nu este în mod vădit nefondat în sensul art. 35 § 3 lit. (a) din Convenție. De asemenea, observă că acesta nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate. Prin urmare, trebuie să fie declarat admisibil.

Cu privire la fond, primul reclamant a susținut că principiul securității juridice, consacrat de art. 6 § 1 din Convenție, a fost încălcat în cazul său, având în vedere anularea hotărârii interne definitive pronunțate în favoarea sa. În continuare, a argumentat că probele prezentate de Primăria Municipiului București, nu întruneau condițiile pentru a fi considerate probe noi de natură să conducă la redeschiderea unui proces în sensul art. 322 alin. (5) din CPC.

Guvernul a contestat argumentul, precizând că, în esență, cererea de revizuire a fost utilizată pentru corectarea unei erori judiciare și a unei denegări de dreptate, astfel încât să se asigure că interesele terțului, care era adevăratul proprietar al terenului, erau luate în considerare. În continuare, Guvernul a declarat că procedura de revizuire a

avut caracter echitabil, cu respectarea principiului contradictorialității și în deplină conformitate cu cerințele art. 6 din Convenție.

De asemenea, Curtea reamintește că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 § 1 din Convenție, trebuie interpretat în lumina preambulului Convenției, care enunță preeminența dreptului ca element de patrimoniu comun al statelor contractante și că unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care presupune, printre altele, că o decizie definitivă pronunțată de către o instanță nu trebuie repusă în discuție [a se vedea Brumărescu împotriva României (MC), nr. 28.342/95, pct. 61, CEDO 1999-VII].

Securitatea juridică implică respectarea principiului autorității de lucru judecat, și anume a principiului caracterului definitiv al hotărârilor. Acest principiu subliniază faptul că nicio parte nu are dreptul de a solicita revizuirea unei hotărâri definitive și obligatorii doar cu scopul de a obține o reexaminare a fondului pricinii. Competența de control judiciar a instanțelor superioare ar trebui exercitată pentru a repara erorile judiciare și denegările de dreptate, și nu pentru o nouă examinare a cauzei. Revizuirea nu ar trebui tratată ca un apel deghizat, iar simpla posibilitate a existenței a două opinii cu privire la un subiect nu reprezintă un motiv de reexaminare. Abaterile de la acest principiu sunt justificate numai când sunt impuse de împrejurări cu caracter substanțial și obligatoriu (a se vedea, de exemplu, Ryabykh împotriva Rusiei, nr. 52.854/99, pct. 52, CEDO 2003-IX). Totuși, cerințele de securitate juridică nu sunt absolute; în anumite împrejurări, redeschiderea procesului poate fi cea mai adecvată măsură reparatorie în cazul în care cerințele art. 6 nu au fost respectate (a se vedea Mitrea împotriva României, 26.105/03, pct. 25, 29 iulie 2008). În orice caz, competența de a judeca calea extraordinară de atac, a revizuirii, ar trebui exercitată de autorități astfel încât să se păstreze, în cea mai mare măsură posibilă, un echilibru just între interesele aflate în joc (a se vedea, mutatis mutandis, Nikitin împotriva Rusiei, nr. 50.178/99, pct. 57, CEDO 2004-VIII).

Curtea reamintește, de asemenea, că a constatat în mod repetat că redeschiderea procedurilor pe

baza unor noi probe s-a făcut cu încălcarea art. 6 § 1 din Convenție atunci când hotărârea instanței naționale care admitea redeschiderea procesului nu indica motivul pentru care informațiile sau probele noi nu au putut fi obținute în cursul primului set de proceduri [a se vedea Popov împotriva Moldovei (nr. 2), nr. 19.960/04, pct. 50-54, 6 decembrie 2005].

Curtea observă că, în prezenta cauză, Curtea Supremă de Justiție a reținut că raportul transmis de Primăria Municipiului București, prin primarul general, era un înscris care îndeplinea cerințele art. 322 alin. (5) din CPC, deși acest raport nu existase la momentul pronunțării hotărârii definitive din 9 aprilie 1998, după cum impune dispoziția citată din CPC. În plus, instanța respectivă a reexaminat cauza pe fond, realizând o interpretare diferită a probelor deja apreciate de instanța de grad inferior.

Prin urmare, Curtea consideră că în prezenta cauză s-a produs o încălcare a celor două principii enunțate în jurisprudența sa: acela că revizuirea nu ar trebui tratată ca un apel deghizat, iar instanța internă care admite redeschiderea cauzei ar trebui să indice motivul pentru care noile probe nu au putut fi obținute în cursul primului set de proceduri. În această ultimă privință, Curtea observă că Curtea Supremă de Justiție a statuat că erau și alte înscrisuri care existau în momentul pronunțării hotărârii definitive din 9 aprilie 1998 care atestau aceleași fapte precum raportul din 29 decembrie 1998. Deși observă că aceste alte înscrisuri nu au fost prezentate instanței care a pronunțat hotărârea definitivă în cauză, Curtea Supremă de Justiție nu a examinat motivele care au stat la baza acestei omisiuni.

În cele din urmă, Curtea consideră că nu s-a demonstrat că eroarea judiciară pretins comisă de instanța de fond în prezenta cauză era de natură să justifice anularea hotărârii definitive și irevocabile.

Considerentele anterioare sunt suficiente pentru a-i permite Curții să concluzioneze că, prin anularea deciziei definitive din 9 aprilie 1998, autoritățile nu au păstrat un just echilibru între interesele aflate în joc și, prin urmare, au încălcat dreptul primului reclamant la un proces echitabil.

Prin urmare, a existat o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție, drept consecință a nerespectării principiului securității juridice.

Cu privire la pretinsa încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, primul reclamant s-a plâns că, prin anularea hotărârii din 9 aprilie 1998, care îi recunoștea dreptul de proprietate asupra terenului în cauză, autoritățile naționale l-ar fi privat de bunurile sale. Acesta a invocat art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

Având în vedere constatările sale în ceea ce privește art. 6 § 1 și având în vedere faptul că primul reclamant are posibilitatea de a solicita redeschiderea procesului în fața instanțelor interne, Curtea consideră că nu este necesar să se examineze admisibilitatea și fondul capătului de cerere formulat de primul reclamant în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 (a se vedea, *mutatis mutandis*, Stanca Popescu împotriva României, nr. 8.727/03, pct. 112, 7 iulie 2009, S.C. IMH Suceava S.R.L. împotriva României, nr. 24.935/04, pct. 45, 29 octombrie 2013, Rozalia Avram împotriva României, nr. 19.037/07, pct. 46, 16 septembrie 2014 și S.C. Britanic World S.R.L. împotriva României, nr. 8.602/09, pct. 50, 26 aprilie 2016).

Cu privire la celelalte pretinse încălcări ale Convenției, primul reclamant s-a plâns, în temeiul art. 6 din Convenție și al art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, cu privire la durata procedurilor pe care le-a inițiat în temeiul legilor privind restituirea proprietăților și că, prin nesoluționarea cererilor sale, autoritățile interne l-au privat de dreptul de acces la o instanță și de bunurile sale.

Curtea a examinat aceste capete de cerere așa cum au fost formulate. Totuși, având în vedere toate elementele de care dispune și în măsura în care este competentă să se pronunțe cu privire la aspectele invocate, Curtea constată că acestea nu indică nicio aparentă încălcare a drepturilor și a libertăților prevăzute în Convenție sau în protocoalele la aceasta (a se vedea *Preda și alții împotriva României*, nr. 9.584/02, 33.514/02, 38.052/02, 25.821/03, 29.652/03, 3.736/03,

17.750/03 și 28.688/04, pct. 136, 139, 142 și 154, 29 aprilie 2014).

Rezultă că aceste capete de cerere trebuie să fie respinse în conformitate cu art. 35 § 1, § 3 și § 4 din Convenție.

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție, primul reclamant a solicitat 900 000 euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul material reprezentând valoarea terenului cu o suprafață de 1,761 mp. Totodată, a mai solicitat 100 000 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral.

Guvernul a declarat că pretenția în ceea ce privește prejudiciul material era speculativă și nefondată. De asemenea a susținut că suma solicitată cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral este excesivă.

Curtea a constatat o încălcare a art. 6 § 1 din Convenție ca urmare a încălcării principiului securității juridice și, pentru motivele expuse anterior, a considerat că nu a fost necesar să examineze admisibilitatea și fondul capătului de cerere în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1. În cauze similare sa ținut cont de faptul că art. 509 alin. (10) din Codul de procedură civilă permite reclamantului să sesizeze instanțele interne cu calea extraordinară de atac a revizuirii în scopul de a restabili situația existentă înainte de încălcarea Convenției (a se vedea, printre multe alte hotărâri, *Sfrijan împotriva României*, nr. 20.366/04, pct. 48 și 49, 22 noiembrie 2007 și S.C. IMH Suceava S.R.L., citată anterior, pct. 56). Având în vedere principiul subsidiarității, Curtea consideră că, în circumstanțele prezentei cauze, primul reclamant ar trebui mai întâi să sesizeze instanțele naționale cu o acțiune în ceea ce privește încălcarea constatată. Prin urmare, respinge pretențiile primului reclamant cu privire la prejudiciul material [a se vedea, de exemplu, *Rozalia Avram împotriva României* (reparație echitabilă), nr. 19.037/07, pct. 13, 5 aprilie 2016].

Pe de altă parte, consideră că primul reclamant a suferit un prejudiciu moral și îi acordă 3 600 EUR cu acest titlu.